

Statssekreterare Minna Kelhä
Ekosocial bildning och transformativt lärande 23.9.2019
Nordens hus, Otavalankatu 9, Tammerfors

Bästa vänner inom fri bildning

Det känns bra att få vara med er här idag och öppna den utbildning, som ni står i beråd att inleda.

Att fortbilda sig utgör en viktig del av arbetslivet och det kontinuerliga lärandet, vilket också gäller för er som till vardags ger andra möjligheter till kontinuerligt lärande. Det är värdefullt att ni för en stund får koppla loss från vardagen för att satsa på att utveckla dels er själva, men också era läroanstalter. Fortbildningen som härmed inleds har dessutom andra och högre mål; avsikten är att det ni gemensamt kommer att lära er ska påverka hela utbildningsformens framtida utveckling. I den meningen är ni våra föregångare och vägbanare.

En styrka i den fria bildningen är att den består av flera olika läroanstaltsformer som kompletterar varandra. Ni kommer till utbildningen från olika bakgrundssamfund. Vardagen i läroanstalten är väldigt olika om ni t.ex. kommer från en folkhögskola eller ett medborgarinstitut. Genom att dela era erfarenheter med varandra inom ramen för fortbildningen, ökar ni förståelsen för varandras vardag och får också många tankar som kan leda till utveckling i den egna läroanstalten. Det är fint att ni på det här sättet ordnar fortbildning över gränserna mellan den fria bildningens läroanstaltsformer. Under senare år har läroanstaltsformerna sett en större nytta i att samarbeta, tänker då t.ex. på invandrarutbildningen. Det är också fint att se att ni i fortbildningen värnar om tvåspråkigheten och att var och en kan delta i fortbildning och kommunicera på sitt eget modersmål.

Utbildningsstyrelsen utlyste i år för första gången en ansökan om statsunderstöd som direkt riktade sig till personalutbildning inom den fria bildningen. Sammanlagt fanns det en miljon euro att söka. Det medförde säkert att organisationerna inom den fria bildningen reflekterade mer än vanligt över vilka behov man kunde svara på genom projekt av det här slaget. Utbildningen som nu kör igång väcker intresse. Den handlar ju inte om att studera någon särskild metod eller hur man tar i bruk ett visst program, utan här handlar det om att gå rätt på pudelns kärna, dvs. det handlar om begreppet bildning, och om hur man genom att bredda det och genom att rikta in det på ett annat sätt skulle kunna förändra folks världsbild.

De första läroanstalterna inom den fria bildningen grundades för över hundra år sen, då folket i vårt land var i behov av allmänbildning. Under årens lopp har det uppstått nya läroanstalter och utbildningsformer och de har utvecklats vidare, vilket också inneburit att den folkbildande roll som läroanstalterna inom den fria bildningen traditionellt har haft har förändrats. Det är i synnerhet utvecklingen inom yrkesutbildningen som påverkat innehållet i och målgrupperna för den fria bildningen. Det fria bildningsarbetets stora fördel och möjlighet är just precis att det är fritt. Detta är något som ofta konstaterats när det funnits behov av samhällsliga förändringar och utbildningar i snabb takt. Det synligaste exemplet på senare år gäller de asylsökande som kom till vårt land 2015. Då gav läroanstalterna inom den fria bildningen prov på sin styrka och förmåga att med kort varsel svara på den nya situationen och ge dem det slags utbildning som behövdes.

Ifjol fick vi uppleva med vilken kraft den då 15-åriga svenska skoleleven Greta Thunberg steg fram med sin oro för klimatförändringen och gick i skolstrejk. Hon värdjade till andra att följa hennes exempel och i många länder, inklusive i Finland, har vi under förra läsåret fått uppleva klimatstrejkande skolelever. Det har varit fascinerande att se vilken kraft det finns i ungdomar, när de för fram ett angeläget budskap och är beredda att jobba för sin sak. Ungdomarna är vår framtid. Det är de som skall leva och verka i det samhälle vi skapar och bära samhället vidare. Det är viktigt att ta till sig det budskap de för fram och också att agera.

Rubriken för er fortbildning är fri bildning som förändringsagent, och utbildningen lyfter fram ekosocial bildning och transformativt lärande. Ni är än en gång på tidens puls, och kommer den här gången att gå på djupet med de här frågorna och analysera hur ni som utbildningsanordnare kan påverka människors attityder och handlingar. Man kunde skissera upp värdegrunden för ekosocial bildning som frihet och ansvar, som i förening med varandra bör genomsyra all mänsklig verksamhet med fokus på humanitet och jämlikhet, den ekologiska jämvikten och mångfalden samt demokrati, icke-våld och fred. Det är fint att det fria bildningsfältet vill arbeta vidare från sådana utgångspunkter!

Här näst följer några plock i regeringsprogrammet: stycken och meningar som alla vittnar om omsorgen om en ekologiskt och socialt hållbar utveckling och viljan att påverka sakernas tillstånd.

I inledningen konstateras att klimatförändringen, globaliseringen, urbaniseringen, befolkningens åldrande och den tekniska utvecklingen förändrar Finland och världen snabbare än kanske någonsin tidigare. Förändringen erbjuder stora möjligheter att utveckla vårt land, men den skapar också otrygghet och oro inför framtiden. I denna omvälvning måste politiken ge människorna trygghet och hopp om en bättre morgondag.

Det konstateras också att social hållbarhet innebär att vi bär ansvar för varandra och för vår gemensamma framtid. Den sociala hållbarheten innefattar också omsorg om Finland som helhet och en jämlik utveckling av landet. Världen på 2020-talet behöver föregångare. Ett ekologiskt hållbart Finland visar vägen då det gäller att stävja klimatförändringen och trygga den biologiska mångfalden.

Klimatförändringen, förlusten av biologisk mångfald och överkonsumtionen av naturresurser hör till mänsklighetens största problem. För att lösa hållbarhetskrisen krävs det en snabb systemisk förändring i samhället.

Det är möjligt att begränsa klimatförändringen och att trygga den biologiska mångfalden.

Människorna är oroade över miljöns tillstånd, och det förutsätter att vi agerar snabbt.

Finland kan göra en betydelsefull insats när det gäller att lösa klimat- och hållbarhetsutmaningen – vårt fotavtryck kan vara litet, men handavtrycket stort.

Ojämligheten i samhället avspeglas på många sätt i människors liv. Ett sätt den yttrar sig på är fattigdom och att utkomststödet blir långvarigt. Ojämligheten tar sig också uttryck i skillnader i hälsa och delaktighet mellan olika befolkningsgrupper och i andelen unga utanför arbetsliv och utbildning. Det finns starka bevis för sambandet mellan strukturella problem i samhället, såsom generationsöverskridande utsatthet, fattigdom, svåra levnadsomständigheter, låg utbildningsnivå och arbetslöshet å ena sidan och svag hälsa och välfärd hos individen samt samhällsekonomin å andra sidan.

Utbildning är det bästa skyddet mot utslagning och brist på visioner. Bildningen hör till våra viktigaste värderingar och är en garant för människans frihet. Enligt internationella jämförelser gäller Finland som ett av toppländerna i världen när det gäller grundutbildningen, men som fenomen utgör ojämlikheten, skillnaderna i inlärning och utslagningen ett hot mot den finländska utbildningens framgångssaga. Regionala, socioekonomiska och könsrelaterade skillnader samt utbildning som går i arv syns allt starkare i lärande och utbildningsvägar. Könssegregationen i utbildningen och arbetslivet är hård i Finland. Också invandrare, människor med invandrabakgrund, personer med funktionsnedsättning och andra grupper i en sårbar ställning blir efter andra befolkningsgrupper i utbildning och kompetens.

För att gynna sysselsättningen krävs det en stark satsning på utbildning och kompetens.

Arbetslivets ändrade karaktär ställer krav som betydligt ökar behovet att uppdatera sitt eget kunnande och av ett ständigt lärande. Arbetslivets behov förändras i snabb takt och det kräver större smidighet av utbildningsanordnarna än de har i dag. De som mest behöver utbildning deltar i den minst.

Det är inte alltid lätt att vara mitt uppe i en förändring, och vi vet att vi också kommer att möta svårigheter. Vi lyckas bäst när vi alla deltar i förändringen och arbetar för att uppnå målen.

Det här var bara några plock ur hela programmet, men de vittnar om på viljan att verka för en mer hållbar och bättre framtid. Citaten är tagna ur inledningarna till olika kapitel, och anger principerna för de talrika åtgärder med vars hjälp utvecklingen ska vändas i bättre riktning.

Det är emellertid också oerhört viktigt att var och en av oss betänker de här sakerna i vardagen, och inte bara tänker på dem, utan också gör val som för utvecklingen i en mer hållbar riktning. När olika aktörer inom den fria bildningen planerade den här fortbildningen, har det samtidigt inneburit att de analyserat det omgivande samhället och dess behov, och därmed ofta ställts inför samma orosmoment som landets regering konfronterats med. Genom utbildning har man alltid kunnat påverka människor, och temat för fortbildningen garanterar att det nya ni får lära er blir ytterligare ett steg i riktning mot en mer hållbar framtid.

Det är ingen lätt uppgift ni tar er an och jag tror det är väldigt klokt att göra det just så som ni gör, det vill säga i form av en fortbildning, där ni genom den gemensamma inläringen och diskussionen kan fördjupa och stärka förståelsen för vad ni kan göra och hur ni kan påverka. Människan är ett vanedjur och att få människor att ändra sina vanor är inte det lättaste. Å andra sidan lever vi i en tid när dessa saker är väldigt på ytan i samhället och i medierna och allt flera människor funderar på sin egen roll och hur man genom att ändra sitt beteende kan bidra till en positiv utveckling. Det behövs dock positiva föregångare och vägvisare.

Väljer man däremot att betrakta utmaningen ur motsatt perspektiv, kan man fråga sig om den fria bildningen når ut till dem som är i störst behov av utbildning. I flera års tid hade vi ett finansieringssystem för fri bildning som belönade ett ökande antal prestationer. Som man lätt kan förstå, resulterade det i ett system som favoriserade utbildningar som det var lättast att få deltagare till. Reformen av finansieringssystemet 2016 innebar att finansieringen och prognoserna stabiliserades, samtidigt som den inbördes konkurrensen om antalet prestationer och behovet av ett ständigt ökande antal deltagare försvann. Därmed kunde läroanstalterna bättre fokusera på innehållet i utbildningarna och på deras kvalitet. Som det konstateras i regeringsprogrammet deltar de som är i störst behov av utbildning minst. Det finns läroanstalter inom den fria bildningen runtom i landet, medborgarinstituten erbjuder rentav kurser i varje kommun, så den fria bildningen är väldigt människonära. Trots det kan tröskeln för att anmäla sig ändå vara hög för många vuxna, som kanske har dåliga erfarenheter från skolan i bagaget eller som fått för sig att arbeta är för kvinnfolk. Det vore viktigt att förändra de här attityderna, och därigenom nå ut till fler som genom att utbilda sig eller fortbilda sig skulle höja sin kompetensnivå och kunna bli kvar i arbetslivet och aktivt ta del i samhället också i tider av stora omvälvningar

En dimension på den sociala hållbarheten är allas delaktighet och att motverka segregation utgående från ålder, kön, härkomst och skolerfarenhet med mera. Jag vet att den fria bildningen jobbar för dessa saker redan nu.

Jag inser att mer man går på djupet med frågorna som tas upp i er fortbildning, dess fler aspekter på dem dyker det upp. Troligtvis beror det på att frågorna är rykande aktuella, och på att ni rör er på ett område som berör eller tangerar många av de frågor och orosmoment vårt samhälle konfronterats med idag. Som jag redan tidigare konstaterat, befinner ni er på tidens puls. Så här i början på er fortbildning finns det mycket nyfikenhet, många tankar och öppna frågor i luften. Ni kommer strax att få fördjupa er i frågorna, och diskutera vad de betyder för er själva och med tanke på era läroanstalter. Ni kommer att få pröva på vad kontinuerligt lärande innebär, och hur roligt det är!

Jag önskar er många givande diskussioner och lycka till med fortbildningen!